

Violări ale drepturilor femeii în timpul conflictelor armate

1. Considerații teoretice

Violul capătă, în război, caracteristicile unei adevărate strategii de luptă, având efecte devastatoare nu numai la nivelul actului fizic propriu-zis, ci și la nivel simbolic, determinând alungarea femeilor violate din comunitățile cărora aparțin. Astfel, agresiunea fizică asupra unui grup necombatant capătă, la nivel simbolic, dimensiunile unei strategii de luptă, având consecințe atât asupra stabilității comunității, cât și asupra potențialului reproductiv.

Femeile violate reprezintă, atât pentru rude, cât și pentru grup, o dovadă a bestialității inamicului și a invadării proprietății personale. În felul acesta, femeia ajunge să *se transforme într-un instrument* al strategiei de dislocare a unei comunități, un instrument al negării, al distrugerii valorilor care mențin memoria colectivă, ceea ce duce la dezorganizarea și destrămarea comunității. Încă din 1992 se discută despre *purificarea etnică* din fosta Iugoslavie. Mărturiile culese de la comisiile ONU și CSCE sau din rapoartele unor ONG-uri sunt șocante. Sate întregi au fost distruse și locuitorii lor masacrați, după ce au fost torturați de bande sârbești (*Vulturii albaștri, Tigrii*) care s-au întrecut în cruzimi. Nu mai puțin de 94 de câmpuri de concentrare¹ au fost deschise de sârbi în Bosnia Herțegovina. Violul sistematic al femeilor musulmane a avut ca scop *destabilizarea etnică, pentru că femeile, născând copii sârbi, contribuiau la slăbirea capitalul genetic musulman*. Nu de puține ori s-a întâmplat, însă, ca violul să nu se oprească aici și să fie urmat de uciderea femeii violate².

Nu este de neglijat faptul că, în simbolismul politic, există o strânsă legătură între etnie, națiune și femeie, identitatea etnică, națională sau culturală fiind reprezentată, de multe ori, printr-o femeie, receptată drept păstrătoare a tradițiilor, autenticității și chiar a puterii soldaților pe câmpul de luptă³. În aceste circumstanțe, violul capătă semnificație de instrument al umilirii indirecte a combatantului și de mijloc de exercitare a puterii forței de ocupație.

Numărul victimelor violurilor într-un război este destul de dificil de estimat. Pe de o parte pentru că informațiile în acest sens sunt greu de obținut din regiunile unde au loc conflictele, pe de alta parte, pentru că femeile preferă să păstreze tăcerea, aflându-se încă în stare de șoc, sau se tem de stigmatizarea socială și familială. Atunci când există date concrete, reprezentativitatea lor este îndoielnică, pentru că,

---

¹ Acesta era numărul lor în aprilie 1992

² *Ternon Yves*, *Lo stato criminale – cap. I genocidi del XX secolo*, trad. it., Corbaccio ed., Milano 1995, p. 112.

³ A se vedea tabloul lui Rosenthal, *România revoluționară*.

de obicei, ele sunt întocmite de „cealaltă parte” și servesc unor scopuri propagandistice.

Manifestările violului pe timp de război amplifică disprețul față de femei, prezent în forme mai mult sau mai puțin latente în conștiința societăților în cauză. Violul are ca scop demoralizarea adversarului, căruia i se dovedește că nu e capabil să își protejeze familia. Situația alterează identitatea sa masculină. Este lesne de înțeles de ce strategiile militare se bazează pe folosirea unei astfel de „arme”, susținând și tolerând indirect violurile.

Există o corespondență evidentă între violarea drepturilor omului și violența sexistă, care caracterizează situațiile conflictului modern, în condițiile în care femeile dețin un rol fundamental în sfera rezistenței civile, atât în forme politizate, cât și în gestionarea, aparent apolitică, a unor relații, practici și valori alternative celor specifice războiului clasic. Acestea stau la baza afirmării nonviolentei și a dialogului, chiar și în cele mai tragice și mai complexe conflicte, ca cele din Balcani, Rwanda, Somalia sau Orientul Mijlociu. Toate aceste experiențe își găsesc ecou în documente recente ale comunității internaționale referitoare la drepturile omului în situații de conflict: de la noi abordări în materie de drept penal internațional, de drept civil, de asistență a refugiaților, până la platformele politice de la Viena și de la Beijing și la documente elaborate de organisme ale Organizației Națiunilor Unite, inclusiv de Consiliul de Securitate.

2. Impactul conflictelor armate asupra drepturilor femeii

În timpul conflictelor armate, violarea gravă a drepturilor omului este frecvent întâlnită în acțiunile prin care beligeranții afectează populația civilă. Tocmai de aceea, apărarea și promovarea drepturilor presupune o puternică angajare în prevenirea și rezolvarea conflictelor.

O societate în care apare un conflict militar își modifică fundamental caracteristicile, fiind supusă treptat unui proces de militarizare, ajungând să se supună unor reguli și instituții militare și să fie dominată de valori și modele de comportament militare. Efectele se fac vizibile, pe de o parte, prin nivelul creșterii cheltuielilor rezervate înarmării, pe de altă parte, prin diminuarea preocupărilor față de respectarea drepturilor omului. Totodată, în rezolvarea disputelor, de natură internă sau internațională, se recurge mai des la forță.

Multă vreme, violul în timp de război a fost considerat parte a „sistemului intern”, consecință a comportamentului individual al soldaților, fără a se exercita un control asupra acestui abuz. Istoria oferă multe astfel de exemple triste – violarea femeilor germane de soldații sovietici, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, femeile aflate „la dispoziția” armatei japoneze, violurile de la Nanjing etc.

De curând, violurile comise de sârbi asupra femeilor bosniace musulmane, ca acțiune de purificare etnică, au captat atenția pe plan internațional, ceea ce a determinat reconsiderarea și redefinirea drepturilor femeii în contextul confruntărilor armate. Încă din 1993, la Conferința Mondială pentru Drepturile Omului de la Viena, Declarația și Programul de acțiune au condamnat violența genizată, graviditatea

forțată în cadrul conflictelor armate și au făcut referiri speciale cu privire la violul sistematic și sclavia sexuală pe timp de război.

Violurile din Bosnia au atras atenția pe plan internațional datorită asocierii cu purificarea etnică și cu genocidul. Feministii consideră fenomenul mai mult o armă de război decât un produs al acestuia, asociindu-l cu noțiunea de genocid și numindu-l *viol genocidar (genocidal rape)*⁴. Genocidul reprezintă „un efort pentru a slăbi sau a distruge un popor pe baza identității sale ca popor”, pe când violul „caută să degradeze și să distrugă o femeie pe baza identității sale ca femeie”⁵. Insistând pe ideea de genocid, există însă riscul ca, la finalul conflictului, după instaurarea păcii, violul să fie iarăși invizibil. „Când războiul etnic încetează, vor mai conta, oare, crimele comise în rândul femeilor?”⁶

Reconsiderarea crimelor împotriva umanității la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a avut ca principal reper Holocaustul. Din această cauză, atenția a fost îndreptată spre considerentele religioase și etnice ale violențelor. Genul nu fusese recunoscut drept posibil declanșator al persecuțiilor, cu toate că, în timpul Holocaustului, femeile au fost sterilizate forțat. Aceste politici, declanșate pornind de la „experiențele femeiești”⁷, au o încărcătură de gen, având în vedere că sterilizarea bărbaților a trecut în plan secund.

În cele mai multe dintre războaiele din zilele noastre, numărul victimelor civile îl depășește cu mult pe cel al combatanților, iar femeile fac obiectul unor forme specifice de abuz și suportă consecințele conflictelor într-un mod aparte. Femeile și fetițele nu numai că fac, de cele mai multe ori, obiectul violențelor sexuale, mai ales al violului, dar se și confruntă cu obstacole, uneori insurmontabile, atunci când își caută dreptatea, din cauza stigmatului asociat victimelor violenței sexuale și poziției subalterne pe care o dețin în societate. Datorită rolului lor social, dar și datorită sărăciei, impactul distructiv al războiului este resimțit mult mai puternic în rândul femeilor.

Pe de altă parte, femeile reprezintă coloana vertebrală a comunității, energia și capacitatea lor de implicare fiind fundamentale în procesul de reconstrucție a unei societăți devastate de război. Ideea că, având un rol covârșitor în restabilirea păcii, trebuie să li se permită să ia parte la toate fazele procesului de pace stă la baza Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privitoare la femei, pace și securitate, o adevărată revoluție în acest domeniu⁸. Textul recomandă statelor să asigure mai multă protecție femeilor și fetițelor, să-i judece pe cei care comit crime împotriva lor și să garanteze o participare substanțială a femeilor în procesele de decizie!

---

⁴ Julie Peters, Andrea Wolper, *Women's Rights, Human Rights*, ed. Routledge, 1995, p. 204.

⁵ Idem, p. 199.

⁶ Ibidem.

⁷ Termen generic în studiile de gen, trimitând la graviditate, travaliu, naștere, lăuzie, hrănirea altei persoane.

⁸ Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU din 31 octombrie 2000 privind femeile, pacea și securitatea prevede o mai mare participare a femeilor la prevenirea conflictelor armate și la construirea păcii.

3. Stereotipurile de gen în propaganda militară

În multe țări, propaganda de război se sprijină pe stereotipuri de gen care capătă o mai mare consistență în preajma declanșării unui conflict sau chiar în timpul lui. Cel mai adesea, onoarea comunității este legată de onoarea femeilor. Agresiunile față de femeile inamicilor reprezintă, de aceea, nu doar un atac față de rolul lor de mame ale viitoarelor generații, ci și un atac indirect asupra întregului grup. În timpul conflictului din Guatemala, de exemplu, soldații au recunoscut faptul că au provocat eliminarea feteșilor și au mutilat organele genitale ale femeilor, pentru a distruge progeniturile inamicului. Astfel de atrocități s-au înregistrat și în timpul conflictelor din Rwanda sau Republica Democrată Congo.

Cultura militară stimulează agresivitatea și întărește stereotipurile masculine, devalorizând tot ceea ce, în mod tradițional, este asociat femeilor. Forțele armate încurajează solidaritatea între bărbați și manifestările virile, înfierând slăbiciunile și atitudinile considerate feminine. Mai mult, agresarea femeilor de către bărbați este tolerată în mod tacit sau chiar încurajată. În teritoriile ocupate, soldații ies de sub influența civilizatoare a familiilor și a comunității căreia aparțin și sunt înconjurați de o populație civilă pe care o consideră inamică sau inferioară și față de care manifestă un dispreț ce își găsește, de multe ori, expresia în viol.

Armatele cultivă un ideal masculin arhaic, asociat cu violența și dominația, în timp ce feminitatea și atributele „femeiești” precum teama și empatia sunt privite cu superioritate. Soldații, fiind nevoiți să se identifice cu acest ideal masculin, recurg la violuri, receptate ca expresie a „masculinității” în grupurile armate.

Retorica naționalistă este sexualizată și genizată, femeile fiind văzute ca un „receptacol” al identității grupului; ele sunt mamele națiunii, iar corpurile lor servesc la reproducerea identității naționale și la transmiterea culturii. „Naționalismul naționalizează astfel genul”, pentru că femeilor le revine rolul de „reproducere biologică a națiunii”⁹.

Întruchipând valorile castității și ale maternității, femeile sunt violate în timpul conflictelor armate de agresor, care le percepe drept instrumente politice prin care onoarea bărbaților din celălalt grup etnic este pătată, din moment ce își pierde capacitatea de a-și exercita rolul protector. Astfel, se întrerupe continuitatea identității naționale, păstrate, în mod simbolic, de către femei, prin „contaminarea purității celuilalt”¹⁰.

4. Violul ca armă de luptă

Violența sexuală este folosită, în mod deliberat, ca armă de război, violarea sistematică a femeilor și fetițelor făcând parte din politica de război. Nu se poate vorbi despre mari diferențe între civili și personalul militar, pentru că nu mai intră în joc doar teritoriile și resursele, ci supraviețuirea întregului grup. Când scopul final al

⁹ *Olivia Todorean*, *Itinerarii contestatare*, Politeia SNSPA, București, 2002, p. 184.

¹⁰ *Idem*, p. 188.

conflictelor este exterminarea totală a inamicului, femeile și copiii devin adevărate obiective de război.

Cu precădere în cazul războaielor etnice, femeile sunt implicate direct în conflict, dacă nu pe poziția de combatanți, prin simplul fapt că aparțin unei etnii anume, identificată drept „inamic”. Femeia nu este ucisă pentru că ar reprezenta un pericol, ci pentru simplul fapt că este femeia inamicului și poate da naștere unor viitori adversari. Pe de altă parte, violul și prostituția forțată constituie o armă de care dispun combatanții în vederea nimicirii etniei inamice. Comisia pentru Drepturile Omului a stabilit că, în timpul conflictului din Rwanda din 1994, violul era utilizat în mod sistematic, devenind o adevărată armă a autorilor masacrului. Mai mult decât atât, violul ajunsese să fie mai degrabă normă, decât excepție, victimele fiind fete, bătrâne, femei însărcinate, lăuze și chiar cadavre¹¹.

În Sudan, în timpul conflictului din Darfur, sute de femei și fete au fost violate sau au suferit alte forme de violență sexuală. Cele mai multe au fost violentate de *Janjawid* – miliția militară susținută de guvern și soldații guvernului. În martie 2004, la Organizația Națiunilor Unite s-au primit denunțuri legate de abuzurile de la Mornei, unde zilnic erau violentate cel puțin 16 femei atunci când mergeau la râu să se alimenteze cu apă. Omorurile arbitrare și tortura, în care se încadrează și violul, reprezintă încălcări grave ale drepturilor omului și sunt interzise în orice situații, inclusiv în timpul conflictelor armate.

Uneori violențele sexuale sunt elemente strategice ale intimidării, fiind folosite de combatanți pentru a răspândi teroare în zonele cucerite, pentru a constrânge astfel populația civilă să părăsească teritoriul. Alteori, obiectivul violenței este graviditatea forțată, pentru ca femeile să nască fii ai inamicului.

În cursul anului 1998, au fost semnalate în Timorul de Est agresiuni sexuale din partea forțelor de siguranță indoneziene: violențe sexuale, violuri, căsătorii forțate, prostituție forțată și intimidări la adresa femeilor care făceau parte din familiile suspecților activiști¹².

Într-o cercetare a Human Rights Watch s-a constatat că violul și alte forme de violență sexuală au fost folosite în Kosovo, în 1999, ca arme de război și instrumente de curățire etnică sistematică. În Bosnia, numeroase fete au fost martore la execuția altor persoane, chiar a propriilor rude sau au fost răpite, duse în Serbia și Muntenegru și violate în mod repetat. Unele dintre ele, mutilate, infirme pentru tot restul vieții, nu vor putea da naștere vreunui copil, iar altele nu vor să se căsătorească vreodată. Dintre sutele de femei fără casă din Bosnia sau Kosovo intervievate pe o perioadă de 13 ani, doar una singură nu a fost molestată și violată în copilărie. Pentru majoritatea acestor femei *acasă* este un loc înspăimântător, un loc de care își doresc să fugă¹³.

În Sierra Leone, în timpul războiului civil de la începutul anilor '90, circa 250 000 de fete au fost victime ale abuzurilor sexuale. Multe adolescente, răpite, traumatizate, torturate s-au ales cu copii nedoriți și au fost rejectate de comunitățile

¹¹ *Judith D. Gardam, Michelle J. Jarvis*, Women, armed conflict and International Law, The Hague, Kluwer Law International, 2001. A se vedea raportul referitor la situația drepturilor omului în Rwanda (E/CN.4/1996/68), parag. 16 și 17.

¹² Raportul Human Rights Watch, intitulat *Rape as a weapon of ethnic cleansing*.

¹³ (www.balkan-archive.org.yu)

în care trăiau. Ele nu pot depăși traumele suferite în trecut și le este greu să-și accepte copiii, pentru a-i crește, pe de o parte pentru că nu au posibilitatea de a câștiga bani pentru a se întreține, pe de altă parte pentru că văd în ei întreaga dimensiune a răului ce s-a abătut asupra lor.

Inevitabil, în conflicte armate apar și situații în care femeile sunt suspectate de faptul că simpatizează cu inamicul. Astfel, în timpul ocupației indoneziene din Timorul de Est, din perioada 1975 – 1999, multe femei din Timor, bănuite că ar acorda sprijin mișcării pentru independență, au fost violate și torturate de militarii indonezieni.

Aspecte identitare, precum condiția socială, originea etnică sau religia pot deveni, la fel de ușor, cauze ale violențelor și violurilor exercitate asupra femeilor. Astfel, s-a constatat că, pe parcursul celor 100 de zile de genocid din Rwanda, s-au comis între 250.000 și 500.000 de violuri¹⁴. Se susține că în războiul de nouă luni dintre bengalezi și pakistanezi, din 1971, soldații pakistanezi ar fi violat între 200.000 și 400.000 de femei bengaleze. În Columbia, în 2004, în timpul atacurilor militarilor și paramilitarilor împotriva populației civile, violența sexuală s-a manifestat cu precădere asupra femeilor de origine africană, indigenelor, asupra populației feminine de la țară și din cartierele sărace. În multe zone din Afganistan, chiar după căderea guvernului talibanilor, grupuri armate, polițiști și soldați din noua armată națională afgană răpesc și violează femei și fete fără a suferi vreo pedeapsă¹⁵.

În cele mai multe cazuri, violul este însoțit de o brutalitate extremă, victimele fiind palmuite sau mutilate genital. În Sierra Leone, de exemplu, în timpul conflictului din 1990, violul și mutilările erau practicate sistematic pentru terorizarea populației, în scopul demoralizării combatanților.

Multe dintre femeile și fetițele supuse violului nu reușesc să supraviețuiască și mor, fie în timpul agresiunilor, fie în urma rănilor suportate. Pe lângă efectele devastatoare asupra aparatului reproductiv, bolile cu transmitere sexuală lasă urme adânci la nivelul sănătății comunităților. Țările aflate în război înregistrează un nivel ridicat de răspândire a virusului HIV. În Liberia, unde 40% din populație a suferit abuzuri sexuale în timpul conflictului, toți pacienții internați în 2003 în clinica de la Monrovia erau diagnosticați cu o boală cu transmitere sexuală, contactată în urma violurilor soldaților din forțele armate de opoziție¹⁶. În timpul genocidului din Rwanda, 2000 de femei, majoritatea alese dintre cele care au supraviețuit violențelor sexuale, au fost supuse testului HIV în următorii cinci ani după genocid și 80% au fost găsite seropozitive. Multe dintre ele nu fuseseră active sexual înainte de violențele la care au fost supuse. În plus, multe fete, unele de doar 5 ani, au fost violate și torturate, contactând boli cu transmitere sexuală.

Violul a însoțit toate conflagrațiile lumii, fie acestea fundamentate religios, fie războaie civile, indiferent de natura, considerată a fi justă sau injustă, a acestuia¹⁷. Violarea sau abuzul femeilor de către bărbați are loc și în vreme de pace, dar în

---

¹⁴ (www.amnesty.org)

¹⁵ (www.amnesty.org)

¹⁶ (www.amnesty.org)

¹⁷ *Brownmiller Susan, Against our will, New York: Simon and Schuster, 1975.*

război, bărbații o fac de o manieră cu mult mai irațională și mai puțin selectivă. Totuși, faptele lor sunt privite cu mai multă înțelegere și indulgență¹⁸.

În cazul conflictului armat din fosta Iugoslavie, cu multele sale orori de acest tip, arhivele militare sunt destul de seci relativ la furnizarea de informații precise despre violuri. În arhive, victimele acestora sunt denumite „pierderi colaterale”. Totuși, în memoria colectivă a combatanților și populației civile, toate formele de abuz sunt bine întipărite. Inițial, aflarea adevărului era îngreunată de reținerea, întru totul de înțeles, a victimelor acestor abuzuri de a povesti. S-a trecut apoi la o deschidere totală, contrabalansând astfel propaganda politică destinată dezbinării și manipulării pin ură.

5. Fetițele înrolate ca soldați

În timpul Primului Război Mondial doar 5% dintre victime făceau parte din rândul populației. Odată cu modificarea naturii războiului numărul victimelor civile a crescut. În anii '90, raportul s-a răsturnat¹⁹. Dintre civilii implicați în conflictul din Kosovo, de exemplu, 80% erau femei și copii²⁰. Aceste cifre traduc tendința către războiul total, care nu se mai orientează către o armată, ci către un grup social, etnic, politic. Ele arată și că violența sexuală este folosită, așadar, în mod deliberat ca armă de război, violarea sistematică a femeilor și fetițelor făcând parte din politica de război. În războaiele civile, formă predominantă a conflictului contemporan, mai bine de 90% dintre victime sunt civili²¹.

Inamicul nemaifiind o armată, ci întreaga populație, cu femei, copii și bătrâni, violențele sexuale devin, cum s-a amintit, o adevărată armă de război. Un Raport al Coaliției „The Coalition to Stop the Use of Child Soldiers (Coaliția pentru încetarea folosirii copiilor ca soldați)”²² arată că, în întreaga lume, 178 de țări încă mai folosesc minori în rândul forțelor armate, sau aceștia fac parte din trupele de opoziție.

---

¹⁸ *Jeanne Vickers*, *Women and war*, London and New Jersey: Zed Books, 1993.

¹⁹ *Judith Gardam, Michelle Jarvis*, *Reviewing the Beijing Platform for action: What has been achieved at the international level for women in armed conflict?*, *Columbia Human Rights Law Review*, vol. 31, No. 3; raportul expertului Secretarului General, Ms. Graca Michel, asupra impactului conflictelor armate asupra copiilor (A/51/306); *C.A. Palmer, A.B. Zwi*, *Women, health and humanitarian aid in conflict*, *Disaster*, vol. 22, No. 3 (1998). *Gardam e Jarvis*, op. cit.; *Michel*, op. cit.

²⁰ UNICEF, *Women in Transition...*; *Gardam e Jarvis*, op. cit.; *Michel*, op. cit.

²¹ UNICEF, *Women in Transition...*; *Gardam e Jarvis*, op. cit.; *Michel*, op. cit.

²² *The Coalition to Stop the Use of Child Soldiers (Coaliția pentru încetarea folosirii copiilor ca soldați)* este o Campanie Internațională promovată de diferite organizații interne și internaționale, printre care Amnesty International, Human Rights Watch, BICE, COCIS, Jesuit Refugee Service, Quaker United Nations Office – Geneva, Rădda Barnen for International Save the Children Alliance, Terre des Hommes, UNICEF, Defence for Children International, World Vision International și numeroase ONGuri din America Latină, Africa și Asia, cu ocazia aniversării unui deceniu de la semnarea Convenției Națiunilor Unite asupra Drepturilor Copiilor. La nivel mondial, Campania a primit susținerea a numeroase personalități, printre care Jimmy Carter, Mihail Gorbachov, Helmut Schmidt și Felipe Gonzales.

Vârsta unor copii coboară sub 7 ani²³. Circa 300.000 de copii sunt înrolați ca soldați, iar dintre aceștia, aproximativ 30% sunt fetițe răpite, abuzate, violate și folosite ca ajutoare în armată, obligate să aibă grijă de arme sau de muniție. Expuse pericolelor din timpul atacurilor, ele sunt tratate în mod inuman, fiind pedepsite în modul cel mai brutal. Sunt deseori victimele unor execuții rapide, pentru că viața lor nu este prețuită de nimeni. De multe ori, se întâmplă ca, atunci când sosesc forțele de menținere a păcii, ele să fie aruncate pe piața prostituției. S-a constatat, de altfel, că în jumătate dintre țările în care au fost trimise forțe de menținere a păcii, s-a semnalat creșterea imediată a prostituției minorilor²⁴.

Printre țările care permit recrutarea minorilor în propriile armate sau implicarea lor în conflicte armate se numără Afganistan, Algeria, Republica Democrată Congo, Etiopia, Israel, Myanmar, Sierra Leone, Uganda. Pe lângă acestea, Amnesty International a primit denunțuri de abuzuri sexuale și de exploatarea copiilor în conflicte armate în Angola, Burundi, Cambogia, Liberia, Mozambic, Peru și Rwanda.

Motivele pentru care fetițele ajung să se înroleze sunt variate. Unele vor să scape de sărăcie sau de abuzurile fizice sau sexuale din propriile lor familii, ori caută pur și simplu un mod de a găsi respect. Altele urmează anumite convingeri politice sau sunt motivate de ură și dorință de răzbunare. Altele sunt capturate și înrolate forțat, fenomen tot mai des întâlnit în Africa.

Astfel, în Republica Democrată Congo, sărăcia face ca prostituția în rândul fetițelor să fie un fenomen normal, jumătate dintre adolescente având deja copii sau fiind căsătorite. Multe dintre ele intră într-un fel de sclavie, devenind proprietatea vreunui ofițer, a combatantului stăpân pentru care sunt nevoite să presteze îndeletniciri umiltoare și servicii sexuale în orice moment.

La sfârșitul conflictelor, doar o mică parte dintre fetițele soldat intră într-un program de reintegrare socială, ele fiind, de cele mai multe ori, ignorate și lăsate să se descurce singure.

6. Tipologia violatorului

Violul din timpul conflictelor armate este folosit pentru a intimida femeile, pentru a le înspăimânta și pentru a se impune, astfel, mai ușor, controlul asupra lor și asupra comunităților în care trăiesc. Mai este folosit ca formă de tortură, în vederea obținerii de informații. Între combatanții care comit violurile se pot distinge câteva tipologii specifice: soldații, personalul care comandă și membrii grupurilor armate. Dar chiar și cei care ar trebui să-i protejeze pe civili, trimiși ai Organizației Națiunilor Unite să mențină pacea în diverse zone, ajung să comită abuzuri sexuale față de femeile și față de fetițele pe care ar trebui să le protejeze. În 2002, Amnesty International a primit denunțuri legate de abuzuri sexuale față de femei și fetițe vizând personalul unor organizații internaționale prezente în Africa, printre care se aflau și membri ai Agenției Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) și ai altor organisme ONU. Și în Kosovo, personalul NATO și ONU a fost acuzat de a fi impus prestații sexuale

²³ (www.bambinisolato.it www.child-soldiers.org)

²⁴ (www.amnesty.org)

femeilor și fetelor din zonă sau de a le fi constrâns să se prostitueze. În luna mai 2004, sub supravegherea Organizației Națiunilor Unite, s-a deschis o anchetă asupra denunțurilor legate de abuzurile sexuale ale personalului forțelor de pace față de populația civilă din zona Bunia, din Republica Democrată Congo.

Violul pe timp de război nu se datorează neapărat lipsei activității sexuale a soldaților, pentru că se comite și atunci când aceștia au la dispoziție prostituate sau persoane voluntare. În acest sens, violul pe timp de război satisface mai curând o nevoie socială a agresorului. El își verifică astfel propria masculinitate și putere. Violurile îi „ajută” pe soldați să își recâștige încrederea în sine și să înlăture senzațiile de teamă și de neputință pe care le insuflă războiul.

7. Măsuri recente

Multă vreme, violurile pe timp de război au fost considerate firești și nu s-au luat măsuri împotriva lor. Abia în 1949 au fost declarate un afront la adresa drepturilor popoarelor. „Femeile trebuie să fie protejate împotriva oricărui atac la onoarea lor și mai precis împotriva violului, a practicării forțate a prostituției sau a oricăror altor activități dezonorante și necuviincioase”²⁵. Când făptașii au fost condamnați de Tribunalul Internațional de la Haga, violul a început să fie înțeles ca o crimă de război, cu toate consecințele pe care le implică o astfel de interpretare. Rămâne de văzut în ce măsură noile prevederi internaționale vor limita delictele de acest gen pe o durată mai lungă de timp. Așa cum s-a arătat, reglementările internaționale nu par să fi schimbat până acum incidența cazurilor de viol pe timp de război.

Toate formele de violență împotriva femeii sunt încălcări inacceptabile ale drepturilor omului și stau în calea egalității de șanse dintre femei și bărbați. UNFPA²⁶ a fost prima agenție ONU care a adus în dezbaterea publică această temă și a sprijinit guvernele să elaboreze strategii de acțiune, propunând o serie de proiecte în care este prinsă și problematica violenței în timpul conflictelor²⁷: Redăm cele șaisprezece modalități prin care UNFPA consideră că trebuie să acționeze pentru a pune capăt violenței împotriva femeii:

1. *Facem publice forme de violență despre care nu se vorbește*

În fiecare zi, există femei care sunt forțate să se căsătorească cu bărbați mult prea în vârstă, fiind victime ale unor tradiții care le ignoră drepturile, sau sunt supuse violului în grup și violului cu obiecte, în special în timpul conflictelor armate.

2. *Susținem pedepsirea atacatorilor*

În Liberia, noul președinte, Ellen Johnson-Sirleaf, a făcut din lupta împotriva violenței sexuale prioritatea administrației pe care o conduce. În Guatemala, UNFPA se implică în eforturile societății de a-i pedepsi pe cei careucid femei.

3. *Punem capăt tăcerii despre violența în familie*

O cultură a toleranței și a tăcerii face imposibilă ieșirea din cercul vicios al violenței în familie pentru femeile din Republica Moldova. Datorită unei coaliții de

²⁵ Cea de-a patra Conferință de la Geneva.

²⁶ UNFPA – United Nations Population Fund Association.

²⁷ Text preluat de pe situl (www.unfpa.org).

ONG-uri și instituții, sprijinită de UNFPA, din ce în ce mai multe femei îndrăznesc astăzi să vorbească despre abuzurile pe care le suferă.

4. Sprijinim tinerele femei traumatizate de conflictele armate

Un proiect din Sierra Leone ajută victimele violenței sexuale să se reintegreze în societate și să învețe cum să supraviețuiască și să se adapteze, inclusiv să știe cum să aibă puterea de a se proteja de infecții cu transmitere sexuală.

5. Vorbim despre milioanele de fete care lipsesc

Discriminarea fiicelor, care duce la eliminarea prin avort a feteșilor de sex feminin și chiar la infanticid, a lăsat părți din China și din Sudul Asiei cu o discrepanță gravă între numărul populației feminine și al celei masculine.

6. Luăm atitudine împotriva practicilor inacceptabile

Jumătate dintre femeile ucise în țările arabe mor din cauza așa-numitelor „crime pentru onoare”, adeseori comise de membri ai familiei care au acceptul comunității.

7. Le dăm alternative fetelor care oferă servicii sexuale pentru a putea trăi

În capitala statului Haiti, care este afectat de tulburări politice și sociale, fete de 11 și 12 ani oferă servicii sexuale în schimbul banilor necesari traiului. Un centru de ajutor le oferă alte opțiuni ca să obțină un venit.

8. Oferim îngrijire medicală și sprijin victimelor violenței sexuale extreme

În țările Marilor Lacuri, precum Burundi, Republic Democrată Congo și Rwanda, un număr din ce în ce mai ridicat de violuri distruge viețile femeilor, demoralizează comunități și destabilizează regiunea.

9. Le oferim adăpost fetelor care fug de căsătoria forțată

Căsătoria forțată, un obicei extins în multe țări, încalcă drepturile elementare ale fetelor și le supune violenței. Adăposturile finanțate de UNFPA le oferă refugiu fetelor care încearcă să scape de o soartă crudă.

10. Subliniem costul ridicat al violenței pentru femei și pentru societate

Capitolul 7 al raportului Situația populației lumii 2005 a arătat costurile sociale, emoționale și economice ridicate ale violenței împotriva femeii.

11. Instruim poliția cum să reacționeze la violența în familie

În multe țări, UNFPA finanțează instruirea polițiștilor pentru a le ajuta pe femeile abuzate. Ei învață să le ia în serios cazurile, să le informeze despre drepturile lor și uneori să le ofere protecție.

12. Atragem atenția asupra unei forme noi de sclavie

UNFPA acționează împreună cu autoritățile naționale pentru a combate traficul de persoane, o amenințare tot mai răspândită, și pentru a ajuta femeile să își revină și să se întoarcă acasă.

13. Asistăm supraviețuitorii violenței în familie

Violența împotriva femeii apare cel mai des acasă. Dar femeile rămân deseori lângă soții abuzivi, pentru că nu au unde să plece. Adăposturile finanțate de UNFPA le oferă o alternativă.

14. Implementăm rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU

UNFPA joacă un rol important în protejarea femeilor de violență în timpul conflictelor armate și după încheierea lor, la cererea Consiliului de Securitate al ONU.

15. Răspundem nevoilor femeilor din taberele de refugiați

Taberele de refugiați au scopul de a fi adăposturi sigure, dar și aici femeile refugiate se confruntă cu forme variate de violență. UNFPA a participat, alături de alte agenții ONU, la elaborarea unui manual care include recomandări despre cum trebuie combătută violența sexuală și violența împotriva femeilor în taberele de refugiați.

16. Promovăm reforma legislativă și aplicarea legilor existente

UNFPA acționează împreună cu legiuitorii din Europa și din țările în curs de dezvoltare și monitorizează legislația privind violența în familie, egalitatea de șanse dintre femei și bărbați, exploatarea sexuală și infracțiunile împotriva minorilor²⁸.

8. O nouă abordare a noțiunii de gen în Relațiile Internaționale

Cu toate că există un interes pentru gen manifestat de mult timp de diverse discipline, în Relațiile Internaționale acesta a început să fie teoretizat doar relativ recent. Principalul motiv care a împiedicat includerea genului a fost înțelegerea Relațiilor Internaționale doar ca legături între state suverane, sintetizată în sintagma *Man, the State and War*, relații despre care se credea că au prea puțin în comun cu practica feministă²⁹.

Majoritatea teoriilor feministe se centrează asupra genului raportat la naționalitate, rasă și clasă³⁰. S-a constatat totuși că, în Relațiile Internaționale, problemele de gen cer să se repună în discuție ceea ce era tradițional considerat central și respectiv, marginal, în această disciplină.

În ultimele trei decenii au fost redefinite problematici din domeniul dezvoltării democrației, drepturilor omului și securității mondiale, cu scopul de se a include și problematica femeii ca „sector neglijat al agendei globale”. Agenda globală trebuie să își asume conștiința de gen³¹.

---

²⁸ (www.unfpa.org)

²⁹ *Olivia Todorean*, 2002, p. 206 apud *Jill Steans*, *Gender and International Relations: An Introduction*, Ed. Amazon, 1998.

³⁰ *Idem*, p. 15.

³¹ *Julie Peters, Andrea Wolper*, *Women's Rights, Human Rights*, ed. Routledge, 1995, p. 14.